

Fer de mestres

Es dedica molt més temps a programar i a organitzar que a reflexionar

"Sempre s'ha insistit que fer de mestre o mestra és dir, proposar, manar, organitzar, programar, explicar, controlar, dinamitzar, preparar? [...] caldria parlar del mestre o la mestra que escolta, que mira atentament, que espera pacientment, que observa."

De maneres de ser mestre no n'hi ha només una, i encara menys n'hi ha una que sigui l'exemplar, la millor, la que tothom hagi d'imitar. Si no existeix un manual d'instruccions aplicable a tots els infants, tampoc n'hi ha un per als qui es dediquen a educar. Però hi ha idees que val la pena compartir i practicar dins l'aula, perquè van a favor dels infants i ens poden fer de brúixola als adults. En llegim 14 proposades per Mar Esteve Ràfols, doctora en pedagogia i directora de l'escola Epiqueia de Mediona, al llibre *Aventures d'aprenentatge* (<http://eumoeditorial.com/aventures-aprenentatge-171836>) (Eumo Editorial).

Foto: Catorze

1. El mestre o la mestra no només diu i fa; també calla i mira. No només proposa i empeny; també espera i dona temps.
2. La sensibilitat pedagògica és la virtut o la capacitat de mirar atentament els infants i les

situacions pedagògiques -la paraula, el gest, els ulls, el cos, les distàncies i les proximitats, els fets, les accions, les reaccions; també els silencis, les quietuds, el malestar, la inactivitat? Aquesta mirada ha de ser oberta, desposseïda; ha de permetre la manifestació de l'alteritat i de la seva singularitat.

3. Però aquesta mirada també ha de ser intencional; s'ha de voler mirar bé, s'ha de desitjar percebre el que hi ha i se'ns manifesta. Si es mira bé, si es parteix de la sensibilitat pedagògica, l'acció pedagògica serà respectuosa, responsable i reeixida. Quan es percep amb prou claredat la situació de l'educand -i de la comunitat-, s'actua amb respecte perquè se'l tracta des del que ell mateix reclama, i quan ens adonem amb prou lucidesa -que mai no és total ni definitiva- de què necessita algú per aprendre i créixer, ens sentim amb la responsabilitat de fer-ho possible.

4. La nostra feina és tan activa, tan plena, tan diària, tan immediata, que hi ha el perill que ens quedem en l'acció sense fer reflexió, és a dir, que fem sense pensar sobre el que fem amb profunditat. [...] Un mestre o una mestra que reflexiona, que torna a la seva acció per pensar-la, remirar-la, és un mestre o una mestra que va creixent amb l'experiència, que va madurant una saviesa, que adquireix un gruix.

5. En general, es dedica molt més temps a programar i a organitzar que a reflexionar -que no és el mateix que avaluar o recopilar evidències; és quelcom més profund. A mi em sembla que ens convé treballar en la cultura dels mestres i les mestres reflexius -i no tant en la dels mestres i les mestres productius. Quan s'entra en aquesta cultura de l'acció-reflexió i, sobretot, de la reflexió compartida, la feina de mestre té més profunditat i esdevé molt més apassionant.

6. La imaginació és una capacitat imprescindible en qualsevol activitat artística, creativa -com ho és l'educació. La imaginació ens permet albirar: que hi ha més del que es veu a primera vista, que hi ha més que l'ara i aquí, que hi ha altres maneres de mirar les coses, que hi ha un «no lloc» o utopia. Així, aquesta actitud vital imaginativa ens permet alliberar-nos de quatre possibles tiranies que poden ofegar-nos en alguns moments: la tirania del que és tangible, la del present, la de la visió unilateral de les coses i la del que és real.

7. La imaginació és el gran motor del canvi -no del canvi pel canvi; vivim en la dèria de la innovació!-, sinó del canvi que denuncia i anuncia -que deia Freire-; denunciar, que vol dir penetrar críticament en la realitat de les estructures i pràctiques pedagògiques que no són adequades, i anunciar, que vol dir descobrir, a través de la pràctica, camins reeixits en l'educació dels infants. És més important que els mestres i els equips de mestres tinguem aquesta actitud imaginativa que no pas que anem amb la llengua fora darrere de les últimes innovacions tecnològiques, metodològiques i terminològiques.

8. Joan Triadú deia en un article que un mestre no ha de ser un especialista en res -deia que això de l'especialització no és bona cosa per al mestre-, sinó que ha de ser una persona amb una bona cultura general i alguna dèria. Em va agradar molt aquesta idea perquè una persona amb una bona cultura general és una persona oberta al món, desitjosa d'entendre i de comprendre, i una persona amb una dèria -la música, l'art, les màquines, les matemàtiques o el teatre- és una persona apassionada i creativa.

9. El saber dels mestres i les mestres ha de ser un saber viscut; no podem transmetre res que no sigui significatiu per a nosaltres, el que transmetem ha d'haver estat vivificat per la nostra implicació i el nostre testimoniatge.

10. És preocupant que alguns mestres i algunes mestres no tinguin el cuquet del desig de saber, de conèixer, d'entendre, de comprendre, d'aprofundir. El que ensenyem és, sobretot, una actitud -i només es poden ensenyar actituds si es personifiquen. I no parlo, és clar, d'un saber acumulatiu, d'una erudició de compendi; parlo d'un tipus de connexió amb el món i amb la vida.

11. No hi pot haver educació dels infants sense alegria de viure. Sense l'alegria -que és confiança

de fons, que és aposta de sentit- no es pot fer créixer res. L'alegria no és sinònim de gresca, de positivisme superficial o d'ingenuïtat. Hi ha moltes coses que poden minar l'alegria, però els mestres i les mestres hem d'intentar mantenir-la. Som constructors d'un sentit que no només ve del cap; ve del cor i de les entranyes. A mi em sembla que no hem de ser sants ni herois, però hem d'intentar no defallir en l'alegria -una força que no només és curativa, sinó que és transformadora.

12. El nucli de l'educació és la relació pedagògica; una relació intersubjectiva, amb un altre ésser humà que té una manera de ser, que pensa, que té idees, que és creatiu: un altre ésser humà com nosaltres. Però és una relació asimètrica; l'adult -el mestre o la mestra- té més poder i més responsabilitat en la relació. Per això no hem d'esperar una relació simètrica i recíproca en què se'ns torna el que donem. És una relació de donació, gratuïta.

13. Això, el tracte humà generós, compromès i gratuït, no es pot donar sense afecte. Molts grans pedagogs i pedagogues han dit que no es pot educar sense estimar els infants. Sabem que hi ha molts tipus d'amor i que la relació que tenim amb els nostres alumnes no és -ni ha de ser- la mateixa que tenim amb els nostres fills, parelles, pares o germans. Però, d'alguna manera o altra, fer de mestre suposa deixar-se afectar per la situació dels altres i respondre a aquesta afectació. Així, sense alguna modalitat d'amor, de vincle afectiu, de solidaritat, no es pot fer de mestre; en canvi, des del vincle, des de la relació afectiva i de confiança, es poden produir petits miracles.

14. També és un mestre o una mestra que sap què és important i què és més secundari, i que té el talent d'aprofitar les situacions per posar a l'abast coses valuoses i per convidar a accions enriquidores [...] És un mestre o una mestra que té la capacitat de veure com aprenen les criatures i quin camí fan, que fa una lectura profunda dels processos individuals i socials d'aprenentatge; però, alhora, és un mestre o una mestra que assumeix la responsabilitat d'ensenyar: que té quelcom a dir i a oferir -i no es diu només amb paraules-, que sap que l'educació té un moviment que va de dins cap a fora, però que també en té un altre que va de fora cap a dins.

Aventures d'aprenentatge

Construir escola amb
el treball per projectes

Mar Esteve Ràfols

E Eumo
Editorial

Aventures d'aprenentatge <http://eumoeditorial.com/aventures-aprenentatge-171136>

© Mar Esteve Ràfols
© Eumo Editorial, 2019